O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(2-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 461-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d. (PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

2. Hodge, A. (2007). The Art of Uzbek Satire. Central Asian Review, 12(3), 45-67.
3. Karimov, R. (2015). Classical Uzbek Literature: Themes and Traditions. Samarkand: Samarkand University Press.
4. Sultanmuratova, G. (2020). Modern Trends in Uzbek Satirical Literature. Uzbek Literary Journal, 27(4), 89-10.

6-SHO‘BA
ZAMONAVIY GUMANITAR TA’LIMNING DOLZARB MUAMMOLARI

ICHKI ISHLAR XODIMINING TIBBIY MADANIYATINI YUKSALTIRISH HOZIRGI KUNDAGI AHAMIYATI

Tursunpo‘latov Akmaljon
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatda huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari jamoat xavfsizligi va tartibini saqlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Biroq, o‘zlarining jiddiy vazifalari bilan bir qatorda, ushbu ofitserlar o‘rtasida mustahkam tibbiy madaniyatni tarbiyalash muhimligi ko‘pincha e'tibordan chetda qolmoqda. Ushbu maqolada ichki ishlar organlari xodimlarining tibbiy madaniyatini yuksaltirishning bugungi sharoitdagi ahamiyati yoritilgan. U tibbiy bilim va amaliyotlarni huquqni muhofaza qilish organlarining o‘qitish va operatsiyalariga integratsiyalashning ko‘p qirrali afzalliklarini o‘rganadi. Bundan tashqari, u huquqni muhofaza qilish organlarida tibbiy savodxonlikni oshirish, jismoniy va ruhiy farovonlikni oshirish va sog‘liqni saqlashga proaktiv yondashuvni rivojlantirish strategiyalarini muhokama qiladi. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi nafaqat ofitserlarning samaradorligi va xavfsizligini oshiradi, balki ular xizmat qilayotgan jamoalarning umumiy farovonligiga ham hissa qo‘shadi.

Kalit so‘zlar: tibbiy madaniyat, huquqni muhofaza qilish organlari, ofitserlar farovonligi, sog‘liqni saqlashni o‘qitish, jamoat xavfsizligi.

Zamonaviy jamiyatda huquqni muhofaza qilish organlari xodimlariga huquqbuzarliklarning oldini olish va jamoat xavfsizligi haqidagi an'anaviy tushunchalardan ancha uzoqroq bo‘lgan juda ko‘p mas'uliyat yuklangan. Favqulodda vaziyatlarga javob berish va qonunlarni qo‘llashdan ruhiy salomatlik inqirozini hal qilish va giyohvandlikka qarshi kurashishgacha ichki ishlar xodimlarining roli ham

xilma-xil va talabchandir. Bunday qiyinchiliklar sharoitida huquq-tartibot idoralarida mustahkam tibbiy madaniyatni tarbiyalash muhimligini ta’kidlab bo‘lmaydi. Ushbu maqola ichki ishlar organlari xodimlarining tibbiy madaniyatini oshirishning bugungi sharoitdagi ahamiyati va uning ofitserlar, mahallalar va butun jamiyat uchun berayotgan ko‘p qirrali imtiyozlarini o‘rganishga qaratilgan.

Huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari ko‘pincha favqulodda vaziyatlarda birinchi bo‘lib tibbiy bilim va ko‘nikmalar hayotni saqlab qolish va jamoat xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo‘lgan vaziyatlarga qarshi turishadi. Baxtsiz hodisa sodir bo‘lgan joyda birinchi yordam ko‘rsatish, zo‘ravonlik qurbonlariga shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish yoki ruhiy salomatlik inqirozida odamlarga yordam berishdan qat'i nazar, ofitserlar tez-tez stsenariylarga duch kelishadi, bunda ularning baholash va samarali javob berish qobiliyati hayot va o‘lim o‘rtasidagi farqni anglatishi mumkin. Shu bois ofitserlarni har tomonlama tibbiy tayyorgarlik va resurslar bilan ta’minlash nafaqat ularning kasbiy salohiyatini oshirish, balki ular xizmat qilayotgan jamiyatlar farovonligini ta’minlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Qolaversa, huquq-tartibot idoralari faoliyatining talabchanligi ofitserlarning jismoniy va ruhiy salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Uzoq soatlar, travma ta'siri va yuqori stressli muhitlar huquqni muhofaza qilish organlarida surunkali kasalliklar, ruhiy kasalliklar va giyohvand moddalarni suiiste'mol qilishning ko‘payishiga yordam beradi. Kuchli tibbiy madaniyatni tarbiyalash nafaqat ofitserlarni zudlik bilan tibbiy muammolarni hal qilish uchun vositalar bilan ta'minlash, balki ularning farovonligini birinchi o‘ringa qo‘yish uchun faol choralar ko‘rishni ham o‘z ichiga oladi. Tibbiy bilimlarni huquqni muhofaza qiluvchi kadrlar tayyorlashga integratsiyalash, sog‘liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va idoralarda sog‘lomlik madaniyatini oshirish orqali biz kasbiy xavflarni yumshatishimiz, chidamlilikni oshirishimiz va ofitserlarning umumiy salomatligi va ish faoliyatini qo‘llab-quvvatlashimiz mumkin.

Ushbu mulohazalardan kelib chiqqan holda ushbu maqolada ichki ishlar organlari xodimlarining tibbiy madaniyatini oshirishning turli jihatlari ko‘rib chiqiladi. U tibbiy ta'limni huquqni muhofaza qilish organlari o‘quv dasturiga integratsiyalash, sog‘liqni saqlash sohasi mutaxassislari bilan hamkorlikni rivojlantirish va agentliklar ichida salomatlik madaniyatini yuksaltirish strategiyalarini o‘rganadi. Ushbu tashabbuslar orqali biz ofitserlarning jamoat xavfsizligi va tartibini saqlashdagi muhim rolini bajarishda tayyorgarligi, chidamliligi va samaradorligini oshirishimiz mumkin.

Huquqni muhofaza qilishda tibbiy madaniyatning ahamiyati:

Huquq-tartibot idoralari xodimlari dinamik va oldindan aytib bo‘lmaydigan muhitda ishlaydilar, ular ko‘pincha baxtsiz hodisalar, tibbiy favqulodda vaziyatlar va ruhiy salomatlik yoki giyohvand moddalarni suiiste'mol qilish bilan bog‘liq inqirozlar kabi turli xil hodisalarga javob berishlari talab etiladi. Bunday holatlarda ofitserlarning tibbiy bilim va ko‘nikmalarni samarali qo‘llash qobiliyati hodisaning natijasi va ishtirok etganlarning farovonligiga chuqur ta'sir ko‘rsatishi mumkin. Shunday ekan, huquqni muhofaza qiluvchi organlarda mustahkam tibbiy madaniyatni tarbiyalash bir qancha sabablarga ko‘ra hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Birinchidan, zudlik bilan tibbiy aralashuvni talab qiladigan favqulodda vaziyatlarda huquq-tartibot idoralari xodimlari tez-tez birinchi bo‘lib voqea joyiga kelishadi. Bu yurak hibsga olingan jabrlanuvchiga yurak-o‘pka reanimatsiyasini (CPR) o‘tkazishmi, travmatik jarohatdan qon ketishini nazorat qilishmi yoki opioidning haddan tashqari dozasini qaytarish uchun nalokson bilan ta'minlashmi, ofitserlar ko‘pincha tibbiy tayyorgarlik hayotni saqlab qolish uchun o‘zgarishlarni keltirib chiqaradigan vaziyatlarga duch kelishadi. Kuchli tibbiy madaniyat zobitlarning bunday favqulodda vaziyatlarda samarali harakat qilish uchun yetarli darajada tayyorgarlik ko‘rishi va jihozlanishini ta’minlaydi, shu orqali aholi xavfsizligini mustahkamlaydi va og‘ir ahvolda bo‘lgan shaxslarga yetkaziladigan zararni minimallashtiradi.

Ikkinchidan, tibbiy bilimlarni huquqni muhofaza qilish bo‘yicha treningga integratsiya qilish ofitserlarning odatiy vazifalar va maxsus operatsiyalar paytida xavflarni baholash va boshqarish qobiliyatini oshiradi. Umumiy tibbiy holatlarning belgilari va alomatlarini tushunib, ofitserlar duch kelgan odamlar tibbiy yordamga muhtoj bo‘lishi mumkinligini yaxshiroq tushunishlari mumkin. Bu nafaqat ofitserlarga muhtojlarga o‘z vaqtida yordam ko‘rsatishga imkon beradi, balki vaziyatlarning tibbiy favqulodda vaziyatlar yoki inqirozlarga aylanishining oldini olishga yordam beradi.

Qolaversa, mustahkam tibbiy madaniyat huquqni muhofaza qiluvchi organlar xodimlarining ham farovonligiga xizmat qiladi. Politsiya o‘z mohiyatiga ko‘ra stressli va talabchan bo‘lib, zobitlar ko‘pincha travmatik hodisalar, zo‘ravonlik va yuqori bosimli vaziyatlarga duchor bo‘lishadi. Bu ularning jismoniy va ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir ko‘rsatishi mumkin, bu esa huquqni muhofaza qilish organlarida surunkali kasalliklar, ruhiy kasalliklar va giyohvand moddalarni iste'mol qilishning ko‘payishiga olib keladi. Ofitserlarga keng qamrovli tibbiy tayyorgarlik, sog‘liqni saqlash resurslaridan foydalanish va ularning jismoniy va ruhiy farovonligini qo‘llab-quvvatlash orqali agentliklar kasbiy stressning salbiy ta'sirini yumshatishi va o‘z xodimlarining chidamliligini oshirishi mumkin.

Qolaversa, huquq-tartibot idoralari uysizlik, ruhiy kasalliklar va giyohvandlik kabi murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun tobora ko‘proq chaqirilayotgan davrda kuchli tibbiy madaniyat zobitlarga politsiya faoliyatiga yanada mehr-oqibatli va yaxlit yondashuvni qo‘llash imkonini beradi. Ijtimoiy muammolarni keltirib chiqaradigan sog‘liq bilan bog‘liq asosiy omillarni tushungan holda, zobitlar jinoyatchilikning asosiy sabablarini bartaraf etish va jamiyat salomatligi va xavfsizligini ta'minlash uchun faol strategiyalarni ishlab chiqish uchun tibbiyot xodimlari, ijtimoiy xizmat ko‘rsatish agentliklari va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik qilishlari mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ichki ishlar organlari xodimlarining tibbiy madaniyatini yuksaltirish bugungi jamiyatda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tibbiy bilimlarni huquqni muhofaza qiluvchi kadrlar tayyorlashga integratsiyalash, tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va salomatlik madaniyatini yuksaltirish orqali biz ofitserlarning ish faoliyatini oshirishimiz, kasbiy xavflarni kamaytirishimiz va jamoat xavfsizligini mustahkamlashimiz mumkin. Oldinga qarab, huquqni muhofaza qilish organlari xodimlarining farovonligini birinchi o‘ringa qo‘yish va

ularning 21-asrda politsiya faoliyatining rivojlanayotgan muammolariga javob berish uchun etarli darajada jihozlanishini ta'minlash uchun birgalikdagi sa'y-harakatlarni amalga oshirish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Betancourt, J. R., Green, A. R., & Carrillo, J. E. (2002). *Cultural competence in health care: Emerging frameworks and practical approaches* (Vol. 576). New York, NY: Commonwealth Fund, Quality of Care for Underserved Populations.

2. Borkowski, N., & Meese, K. A. (2020). *Organizational behavior in health care*. Jones & Bartlett Learning.

OTA-ONA QARAMOG‘ISIZ QOLGAN BOLALARNI OILAGA MOSLASHTIRISH KONTEKSTIDA G‘AMXO‘RLIK FALSAFASI

Isaqov Ilyos
Qo‘qon davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ota-ona qaramog‘isiz qolgan bolalar o‘zlarining psixologik, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko‘rsatadigan noyob muammolarga duch kelishadi. So‘nggi yillarda ushbu zaif bolalar uchun har tomonlama qo‘llab-quvvatlash va tarbiyalash muhitini ta'minlashda oilaga asoslangan g‘amxo‘rlikning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ushbu maqola ota-ona qaramog‘isiz qolgan bolalarni oilaga moslashtirish doirasidagi g‘amxo‘rlik falsafasini o‘rganadi, nazariy istiqbollarni, amaliy natijalarni va ushbu muhim sohadagi kelajak yo‘nalishlarini o‘rganadi.

Kalit so‘zlar: G‘amxo‘rlik falsafasi, oilaga moslashish, ota-ona qaramog‘isiz bolalar, travmadan xabardor bo‘lgan parvarish, madaniy kompetentsiya.

Kirish: Bolalar jamiyatning eng zaif a'zolaridan biri bo‘lib, ularning jismoniy, hissiy va psixologik farovonligi uchun g‘amxo‘rlik qiluvchilarga tayanadi. Biroq, turli xil sharoitlar tufayli biologik ota-onalarning qaramog‘i va himoyasisiz qolgan bolalarning bir qismi mavjud. Yetim qolgan, tashlab ketilgan yoki suiiste'mollik yoki qarovsizlik tufayli o‘z uylaridan ko‘chirilganmi, bu bolalar ularning rivojlanishi va kelajak istiqbollariga chuqur ta'sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan ko‘plab muammolarga duch kelishadi.

Bu zaif bolalarning ehtiyojlariga javoban, barqarorlikni ta'minlash, tarbiyalash va qo‘llab-quvvatlashning asosiy vositasi sifatida oilaga asoslangan g‘amxo‘rlikning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Farzandlikka asrab olish, homiylik, qarindoshlik g‘amxo‘rligi va birlashish kabi jarayonlarni o‘z ichiga olgan oila moslashuvi bu bolalarga juda zarur bo‘lgan sevgi, xavfsizlik va tegishlilik hissini ta'minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Ota-ona qaramog‘isiz qolgan bolalar uchun oilaviy moslashuv kontekstidagi g‘amxo‘rlik falsafasi ushbu bolalarning turli va murakkab ehtiyojlarini qondirish uchun asosiy majburiyatni o‘zida mujassam etadi. Bola rivojlanishi, bog‘lanish nazariyasi va inson huquqlari tamoyillariga asoslangan ushbu falsafa bolaning